

Frimärksmusik

Några gamla nothäften och tidigt frimärkssamlande

Av Björn Sylwan

Musikens värld är ett fält för filatelistisk fornforskning som sällan har uppmärksamhets. Alla inser inte hur intressanta nothäften är. Omslagen kan vara detaljrika och mångfärgade konstverk som berättar om sin tids senaste framsteg: lokomotivet, telegraf, velocipeden och, någon enstaka gång, frimärket.

Ända sedan jag började arbeta på Postmuseum för flera årtionden sedan har jag varit nyfiken på hur det riktigt ursprungliga

BJÖRN SYLWAN är född i Falun 1946.

Konstvetare och etnolog, fil. kand. i Uppsala.

Han arbetar inom Postmuseum sedan 1976, huvudsakligen med äldre svenskt filatelistiskt material, frimärksförlagor och genom åren ett stort antal tillfälliga utställningar.

Björn Sylwan har också ingått i den arbetsgrupp som skapade basutställningen *Märkvärdigt!*

Han har lämnat många bidrag till *Postryttaren*, bl. a. biografier över Eric von Rosen, Olof Arborelius, P. A. Sparre, Nils Strandell och Harry Wennberg.

frimärkssamlandet såg ut, på 1850- och 1860-talet. Kring millennieskiftet började jag också bli intresserad av frimärkstryckaren och uppfinnaren Pehr Ambjörn Sparre. Hans levnadslopp blev långt och är delvis föga känt. Sparre lämnade Sverige redan i början av 1860-talet. Titeln som svensk frimärkspionjär har givit honom evig berömmelse. Men för Sparre själv var frimärkstillverkning bara en kort parentes i ett rastlöst verksamt liv.

Jag försökte bli sparresamlare. Men det var inte så mycket hans frimärksprodukter som intresserade mig. Snarast var det andra inslag i hans liv. Det ryktades om att han i

Frimärkspionjären P. A. Sparre (1828-1921) och hans tryckpress kom på frimärke den 26 maj 2005.

The stamp pioneer P. A. Sparre (1828-1921) and his printing press were shown on a stamp on 26th May 2005.

sin ungdom var först i Sverige att segla i ballong? Stämde det, hur gick det? Deltog han på något sätt vid Expositionen i Stockholm 1866? Vad var egentligen hans roll i det fransk-tyska kriget? Finns det någonstans bevarade brev där han kommenterar sin frimärkstillverkning medan den faktiskt pågick? Frågorna hopade sig. En del är obesvarade än idag.

Med hjälp av släktföreningen Sparre och dess ordförande, den sentida namnen Per Sparre, kunde jag skriva en biografi för *Postryttaren* som kom i tryck 2001. Jag försökte teckna ett porträtt av den mångsidige P. A. Sparre. En del nya, okända rön kunde jag leverera. Men artikeln bildade en väv med åtskilliga revor. Åren efter sparrebiografin 2001 har jag försökt hitta nya uppgifter om det tidigaste frimärkssamlandet i allmänhet och om P. A. Sparre i synnerhet.

När han tecknade, graverade och tryckte våra äldsta frimärken 1855 hade väl just ingen hört talas om att man kunde samla på sådana ting. När Sparre tio år senare förberedde tillverkningen av de liggande lejonfrimärkena i valörerna 17 och 20 öre var situationen en annan. I Frankrike, där Sparre då bodde, närmast kokade det av frimärksintresse. Det är en fångslande tanke – han måste ha förstått att hans alster skulle bli samlarobjekt. Och till och med få rang av smycken. I Paris gatuvimmel syntes en och annan trendkänslig och kokett kokott dekorerad med frimärken...

Hösten 2003 fick jag en plötslig, senkommen idé. Musikalier, skillingtryck och nothäften, kunde där finnas något som gav samtidsrapporter av postalt eller filatelistiskt intresse?

Jag tog kontakt med Svenskt visarkiv. Bland deras material blev det inget napp. Något skillingtryck om skilling banco-frimärkena eller deras skapare kände man inte till. Kanske hade det också varit för bra för att vara sant.

Så ringde jag upp några notantikvariat. Det andra samtalet utvecklade sig på ett lyckosamt sätt. Jag ställde frågorna till Bo Löwenström, innehavare av antikariatet Enhörningen på Lidingö. Fanns det något

nottryck som anslöt till Giuseppe Tardinis fem ballonguppstigningar i Stockholm sommaren 1851 (Sparre deltog i två av dessa)? Och fanns det överhuvudtaget något nottryck från 1800-talet som handlade om frimärken?

Det visade sig att Löwenström hade sina tusentals nothäften föredömligt registrerade i sin dator. Möjligen var det obehövt för han sa på rak arm i telefonen: – Jag har ett häfte om ballongflygning... 1850-tal... han hette visst Sparre? och sedan – Åtminstone har jag ett omslag med mycket frimärken på. Jag tror den heter Frimärkspolka. – Rusligt spännande, sa jag. – Jag tittar in så fort jag kan.

Luft-Ballong-Galopp

Det här är ett sällsynt häfte. Endast två exemplar tycks ha överlevt. Ett av dessa finns i Bo Löwenströms privata samling. Det andra finns på Kungl. biblioteket.

Någon gång under året 1852 utkom detta nottryck med litograferat, svart-vitt, omslag. Papperet är numera kraftigt gulnat. Vid det laget hade Sparre avslutat sin korta karriär som flygpassagerare och Tardini var död och begravd i Köpenhamn. Han hade frusit ihjäl i Öresund i samband med att ballongen slog i vattnet vid en uppstigning från Christiansborgs slott den 14 september 1851.

Melodin heter Luft-Ballong-Galopp, komponerad för piano av N. E. Södergren och "högaktningsfullt tillegnad högvälborne herr Grefve P. A. Sparre". På omslaget poserar Tardini, centralt placerad, omgiven av en molnkrans. Mindre vinjetter visar den italienske ballongflygaren med flickvännen Annetta Ewaldson från Reval (nuv. Tallinn) och Tardini på ryggen av en ren.

Nothäftet är utgivet av Rylander & Komp., Malmstorgsgatan No. 8. Det har tryckts på A. J. Salmsons tryckeri. Omslagsbilderna är osignerade, men nedtill på sidan finns utgivningsåret angivet i liten stil.

Lars Gustaf Rylander drev ett musikförlag tillsammans med Abraham Lundquist vid 1850-talets början. Lundquist blev 1856 ensam ägare till förlaget. Från detta år var

Luft-Ballong-Galopp.

Komposition för piano 1852, tillägnad den unge, blivande frimärkstillverkaren Pehr Ambjörn Sparre.

The Air Balloon Galop.

Composition for piano 1852, dedicated to the young, future stamp manufacturer Pehr Ambjörn Sparre.

företaget även kunglig hovmusikhandel.

Tardinis porträtt är kopierat efter en litografi som utförts i Warszawa 1849. Att inte huvudpersonen Sparre syns till beror väl på att det var alltför dyrt och krångligt att låta specialrita en bild av honom. Förlaget ville säkert få ut nothäftet snabbt – innan minnet av Sparres och Tardinis bravader och tragedier hunnit blekna.

150 år efteråt

Galoppen är en dansform som inte är så vanlig idag. I Nordisk Familjebok (3 uppl. 1943) beskrivs den så här: "Ungersk rundans av glad och uppsluppen karaktär [...]. Livlig och medryckande musik i 2/4 takt [...]. Galoppen föll i glömska omkr. 1900".

Luft-Ballong-Galoppen spelades vid invigningen av Postmuseums jubileumsutställning "Frimärket 150 år" den 23 februari 2005. Det hade nog gått ett och ett halvt sekel sedan tonerna senast rullade ut över ett audi-

torium. Stycket är inte helt lätt att framföra på det sätt kompositören hade tänkt sig. Förutom piano behövs en kanon och en pistol. Dessa pyrotekniska effekter kom dock inte – så vitt jag minns – till användning vid museets jubelfestligheter. Galoppen på Postmuseum var rent instrumental, några livliga dansörer syntes inte heller till.

Det hade för övrigt hörts en del musik i mer direkt anslutning till Tardinis uppställningar 1851. Tiden tyckte om bullersamma utspel. I en annons i *Aftonbladet* 26 juli 1851 meddelas:

"[...] Under tiden ifyllningen pågår, utföres STOR CONCERT, under anförande af Herr Franz WELLER, och vid Ballongens uppställande exequeras en stor TRIUMF-MARSCH, Herr Tardini tillägnad och komponerad af J. M. Rosén. [...]."

Triumfmarschen spelades vid Tardinis femte och sista luftseglats i Stockholm den 27 juli 1851. Sparre deltog inte vid det tillfället. Där emot ingick en – förmodligen vettskrämd – ren på vars rygg den italienske aeronauten balanserade.

Den ovannämnde kompositören J. M. Rosén är identisk med Johan Magnus Rosén, tidningsman, skriftställare och tonsättare. Till hans litterära alstring hör en roman-svit på 1840-talet med de intresseväckande titlarna "Fri Kärlek", "En pfiffig karls missöden" och "Yttersta Domen".

The Stamp Galop I, 1862

De äldsta nothäftena som har uppenbart frimärksinspirerade omslag kommer i början av 1860-talet. Först ut är en galopp för piano av Arthur O'Leary (1834-1919). O'Leary var irländare, född i Tralee i den sydvästligaste delen av ön. Han blev så småningom professor i pianospel vid Royal Music Academy i London.

I samtida och sentida källor kallas dessa frimärksbilder omväxlande för "facsimiler" och "karikatyrer". Emellanåt är de mycket egensinnigt utformade. Ibland har den namnlösa litografiske tecknaren, med tur el-

Arthur O'Leary's Stamp Galop.—The most Successful Galop of the Season, and nightly encored. The Title-page is beautifully embellished in Colours, with Postage Stamps of Foreign Nations. Sent free for Twelve Stamps. To be had of all Music-sellers and of the Publishers, Ewer and Co., 87, Regent Street, London.

Annons för The Stamp Galop i
Stamp Collectors Magazine den 1 februari 1863.

Advertisement for The Stamp Galop in the
Stamp Collectors Magazine of 1st February 1863.

ler skicklighet, skapat en bild med detaljer och färgsättning som ligger nära originalets.

The Stamp Galop gavs ut lagom till julen, den 10 december 1862. Nothäftet anmäls i det allra första numret av *Stamp Collectors Magazine* den 1 februari 1863. Tidningen är den äldsta facktidskriften i världen med någorlunda livslängd. Jag översätter aningen fritt: "Årets mest bejublade galopp. Tas i repris framåt natten. Titelbladet är vackert smyckat i färg med frimärken från främmande länder. [...]"

Här förenas två former av mänsklig kommunikation – musik och brevskrivande. Framärkena, 42 stycken med sju i bredd på sex rader, är hämtade från många länder. De flesta är dock efterbildningar av europeiska frimärken från 1850-talet. I allmänhet är de rektangulära, stående på högkant, men kvadratiska, mångkantiga eller ovala märkesbilder ingår också.

Ett av de kvadratiska frimärkena är det enda nordiska på häftesomslaget. Det är Danmarks 2 skilling med punkterad bakgrund. Märket är jämnårigt med vår svenska skilling banco-emission, det gavs ut den 5 juli 1855. Ett liknande blått frimärke i den valören hade danskarna fått redan 1851. Märkesvarianten på nothäftet blev långlivad. Den punkterade bakgrundens otandade 2 skillingfrimärke användes i tio år. Det avlöstes av en moderniserad frimärkstyp – med tänder – i september 1865.

Annars uppvisar frimärksurvalet en anse- nlig geografisk spridning. Även om de europeiska dominerar återfinns också imitationer av frimärken från USA, Indien och Australien. Av de indiska ingår två exemplar av det tvåfärgade frimärket 4 annas med drott-

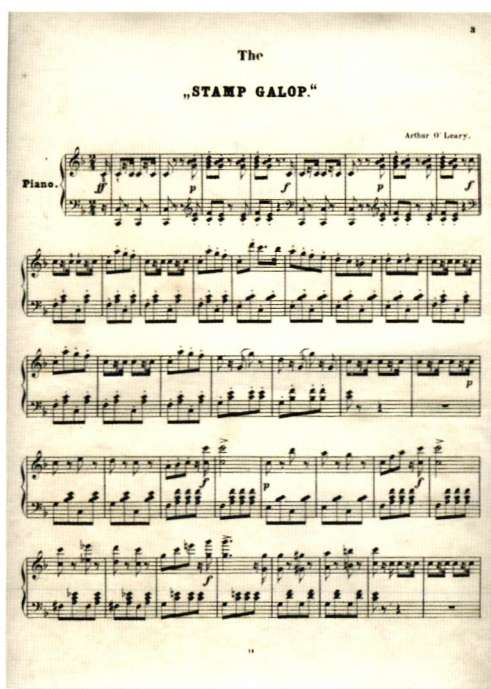
ning Victorias bild. Det kom ut i oktober 1854 och är det enda på nothäftet som avbildas mer än en gång.

Drottning Victoria pryder också ett par frimärken från Australien. Passande nog är de utgivna i kolonin som fått sitt namn efter hennes majestät. Det höga och smala frimärket i mitten på översta raden är försett med beteckningen Australien. Det är inte riktigt sant, märket är rätteligen från just Victoria. Gemensamma frimärken fick de sex australiska kolonierna inte förrän i början av 1913. Australiens svarta svan pryder ett frimärke från Western Australia. Svanen vänder huvudet nedåt; nothäftets omslags-tecknare har fått vrida den ett kvarts varv för att skapa rimlig symmetri.

Några andra frimärken har uppfattats mycket fritt av tecknaren. Det italienska porträttfrimärket på rad tre återfinner man nog inte i katalogerna. Däremot har det en avlägsen likhet med Belgiens s.k. epåletter från 1849. En senare variant av dessa kunga-

Första notbladet av The Stamp Galop.

The first sheet of music of The Stamp Galop.

Det kunde lätt bli fel. Belgien tillhör en liten exklusiv krets länder som gav ut fri-

Det råder ingen tvekan om att den som

The Stamp Galop 1862. A composition by the Irishman Arthur O'Leary.

utfört dessa frimärksteckningar måste ha haft originalfrimärken – emellanåt nutida sällsyntheter – framför sig. Vi kan ju inte veta säkert, men det verkar troligt att utgångsmaterialet bestod av ostämplade frimärken. De poststämplat som användes i många länder under tidig frimärkstad kladade ofta ner frimärkena alldeles förfärligt.

Kanske fanns det en eller flera personer i den sachsiska staden Leipzig som var specialiserade på den här typen av reproduktioner. Platsen var idealisk för detta. Den var inte särskilt stor, här fanns vid den tiden 70.000 invånare, men den var av hävd centralorten för tysk bokhandel. Och den rymde, i hård konkurrens med London, Paris och Bryssel, några av världens mest ambitiösa frimärkshandlare och tidskriftsutgivare. Längst ner på Arthur O'Learys *The Stamp Galop* står mycket riktigt tryckt med finstilt piktur: "Lith. Anstalt v. C. G. Röder, Leipzig."

Rätt i tiden

Det var knappast någon slump att frimärket lyftes fram på detta färgsprakande sätt just vid den här tiden. Efter ett 1850-tal som tycks ha varit fullständigt fritt från filatelibetonade trycksaker hände saker i snabbare och snabbare takt i början på 1860-talet. Det hade äntligen kommit ut så många frimärken på alla kontinenter att de framstod som begärliga och meningsfulla samlarobjekt.

Redan på sommaren 1862 hade två av världens mest lästa och beundrade författare förvånats över det alltmer utbredda frimärkssamlandet. Charles Dickens (1812-1870) skriver en lång artikel "My Nephew's Collection" i sin tidskrift *All the Year Round* den 19 juli 1862. Den handlar om en möjligen fiktiv brorson, Harry, och hans samlande. Kanske skildrar artikeln snarare Charles Dickens eget barn, Henry "Harry" Fielding Dickens, som 1862 var i rätt ålder. Sonen var nummer åtta av tio barn och levde mellan 1849 och 1933.

H. C. Andersen (1805-1875) nämner den begynnande vurmen i förbigående i sin reserapport "I Spanien". Boken behandlar

händelser och iakttagelser under hösten 1862. Den gavs ut i Köpenhamn året därpå: "Det finns pojkar som samlar sigill eller frimärken, de skaffar sig hela böcker fulla."

Enkla, handskrivna kataloger cirkulerade i Frankrike i slutet av 1861. De var helt utan illustrationer och saknade till en början också prisuppgifter. I mitten av påföljande år kom så världens första album, speciellt för frimärkssamlare, ut i Paris. Och i Liverpool utkom den 15 december 1862 en kortlivad tidskrift – *The Monthly Advertiser*. Det var den första i världen som uteslutande vände sig till frimärkssamlare. Efter två nummer bytte den namn till *The Stamp-Collectors-Review*. Samtidigt utgavs så *The Stamp Galop*, "The most Successful Galop of the Season".

Här kom den musikaliska upptakten till ett 1863 som såg världens första utbredda frimärksraseri. Timbromanin eller stampologin blev för en tid högsta mode i breda folklager. Begreppet filateli (fr. philatélie) var ännu inte uppfunnet, det lanserades av Georges Herpin i tidningen *Le collectionneur de Timbres-poste* den 15 november 1864. Ordet slog igenom rätt långsamt. Ett hastigt uppblossande intresse för frimärken som bilder och samlarobjekt stagnerade nämligen mot 1860-talets slut och vidare genom 1870-talet. Orsakerna var flera. En var det oförsonliga kriget mellan fransmän och tyskar 1870-1871. Det hämmade de ömsesidiga kontakterna under lång tid. Avmattningen märktes lite varstans. Under åren 1876-1879 utkom exempelvis inte någon enda frimärkstidning i England.

I Sverige glimtar ordet "philatélie" förbi i en sedan länge glömd tidningstext den 17 februari 1877. Det försvenskade begreppet "filateli" uppträder i tryck 1881 i den första upplagan av Nordisk Familjebok. Antalet vuxna samlare i vårt land var vid den tiden mycket begränsat. Och de som fanns låg lågt.

I var mans mun

Men 1863 var frimärkena i var mans mun. Åtminstone i det som kallades "den civiliserade världen". Och bland dem som hade tid

eller lust att ägna sig en sådan relativt överflödigt flärd. Stockholm var vid 1860-talets början en stad med 100.000 invånare i ett Sverige med 3,7 miljoner, där endast var tiende var stadsbo.

Posthistorikern Erik Lindgren ger i *Postryttaren* 2002 en del upplysningar om de yttre ringar som ett febrilt frimärksintresse kunde framkalla:

”För filatelister kan det vara av intresse med de reklamationer som inte sällan gjordes över att frimärken hade avlägsnats från vissa brev. Kungliga preussiska generalpostamtet i Berlin anmälde i ett brev till Poststyrelsen den 7 april 1863, att bl.a. svenska brev till vissa länder samt brev som returnerats från Frankrike och avlägsna länder hade berövats sina frimärken. [...]”

Erik Lindgren berättar vidare att postmästaren i Göteborg ägnade flera sidor åt problemet i ett brev till Poststyrelsen den 22 april 1863. Postdirektör Georg Ameen skrev bl.a.:

”att sedan frimärkssamlandet blivit en mani som gripit omkring sig i hela Europa, samt icke allenast varje skolgosse söker per fas et nefas (dvs. med rätt eller orätt) att förskaffa sig så stor samling som möjligt, utan ordentliga agenturer blivit inrättade med kommissionärer överallt, och begagnade frimärken blivit en eftersökt vara både för samlaren och i handeln [...]”

Pengar hade på sina ställen kommit in i frimärksbranschen. Mot 1860-talets senare hälft kom frimärkskataloger med de första trevande försöken till prissättning. Men grunden för 1863 års frimärksyra i Sverige var säkert mest en chansartad byteshandel. Att någon här i landet skulle betala t.ex. en riksdaler för ett aldrig så sällsynt frimärke framstod som en fullkomligt främmande tanke. I en bild- och färgfattig tid framstod frimärkena mest som flyktig konfetti eller ibland praktfulla paljetter.

Coat of Arms The Mayfair Find 1924

All these fantastic items are perforated with the tool from 1855.
They have been in private hands and not in auction since 1924.

P 535 10b * / * 24 öre brown yellow in a beautiful and fresh vertical strip of 5. Two copies mint never hinged. Cert. Obermüller Wilén 3,3, (3x4, 2x5). VERY FINE ITEM. 3 000

P 536 11d * / * 30 öre brown in a wonderful vertical strip of 8, well centered - excellent centering and 4 copies are mint never hinged. Cert. Obermüller Wilén. SUPERB EXHIBITION ITEM. 15 000

P 537 12b * 50 öre violet-tinged carmine in very strong colour in a vertical strip of 6, reinforced between the second and third stamp. Very fine and fresh. Cert. Obermüller Wilén. VERY FINE - SUPERB ITEM. 5 000

101

Tre svenska objekt ur The Mayfair Find som såldes på auktion i Malmö 2006.

Three Swedish items from The Mayfair Find which were sold at auction in Malmö in 2006.

The Mayfair Find

Det var vid den här tiden, åren 1863 och 1864, som grunden för "The Mayfair Find" skapades. En yngling i London, hans namn är än i dag okänt, hade kolossala resurser. Han skickade pengar, oftast en sedel på £5, och ville ha frimärken för det beloppet. Hans beställningar gick till ett stort antal postmästare ute i kolonierna och till många andra länder. En av hans frimärksrekvisitioner gällde Sverige.

På detta sätt blev vår välbärgade skolpojke ägare till mängder av frimärken. Postfriska objekt som emellanåt var gamla redan då han tog emot dem, frimärken från 1850-talets mitt och framemot 1863. Ett mindre antal bör han ha sålt eller bytt bort. Han tröttnade snart. Det mesta fanns kvar på vinden i Mayfair där de bortglömda skatterna 1924

upptäcktes av en slump. De låg som vikta ark eller arkdelar i de originalkonvolut som en gång skickats från postkontor över hela världen.

Här fanns frimärken från Finland, Lombardiet, Joniska öarna, Grenada, Natal och många andra länder. Kolonier som Queensland och Western Australia hade bidragit med ett rikt material. Det senare området representerades av mängder av svanfrimärken. Här ingick bl.a. ett ostämplat tolvblock med opererande frimärken i valören 4 pence. De var smått antika redan då postmästaren i Perth skickade dem till skolpojksamlaren i London. De hade kommit ut tio år tidigare, den 1 augusti 1854.

Några svenska objekt från denna länge glömda skatt – långa, lodräta enheter med 1858 års vapenmärken – fanns med på en Postiljonen-auktion i september 2006. Det var första gången de bjöds ut sedan de sålts av auktionsfirman H. R. Harmer i London den 9 november 1925.

Frestande frimärkstryck

The Stamp Galop kom i rättan tid. Den red på en begynnande framgångsvåg. Så många frimärksliknande tryck på ett bräde kunde kittla och fresta notbladsinnehavarna. En och annan sax kom till användning och urklippta bilder började cirkulera. Det här var i frimärkssamlandets absoluta barndom. Det var inte alltid så lätt att veta hur ett äkta, utländskt frimärke skulle se ut. Eller vad som rentav var ett ovanligt färgprov. Dessutom var flertalet frimärken ännu kring 1860 utan perforering, otandade. Det underlättade; att efterlikna en autentisk perforering var ofta en stötesten även för den mest skicklige förfalskare. Jag tror det gäller än idag.

Ett schweiziskt "frimärke" i nedersta raden på omslaget klipptes ut och salufördes som ett sällsynt provtryck. Det fanns med i den berömda Zumstein-katalogen så sent som 1924 (s. 285). Priset för denna förmenta raritet var högt: 300 schweizerfranc. Det motsvarade £12 på den tiden.

Den ansedde brittiske filatelisten Percy

de Worms (1869-1938) klargjorde det rätta förhållandet i en artikel i *Philatelic Journal of Great Britain* i april 1926: The Stamp Galop: The origin of a so-called "essay". Och dyrbarheten försvann i ett nafs ur Ernst Zumsteins katalog.

Själv har jag försökt skaffa mig det här klassiska nothäftet till min egen anspråkslösa dokumentsamling. Då jag hittade det i ett brittiskt notantikvariat på Internet slog jag till direkt. Tyvärr fick jag bara notinlagan, det åtråvärda omslaget fanns inte med. Det kändes riktigt snopet.

Ett exemplar uppges finnas på Musée de la Poste i Paris. Jag har sett det avbildat i färg i ett par böcker: Maurice Fabres "Ord, bild och massmedia" från 1965 och Norvall Skreiens "Grieg rapsodi" 2003.

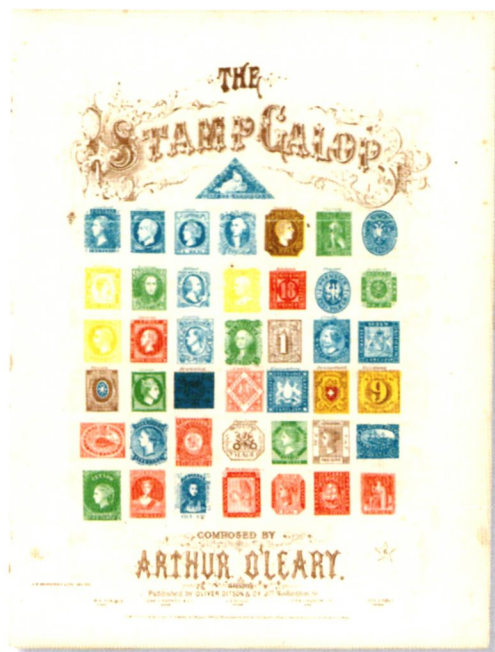
The Stamp Galop II, 1864

Ett nothäfte med The Stamp Galop gavs också ut i USA 1864. Jag har tyvärr aldrig sett det i original. Men på Internet har jag ändå påträffat en del upplysningar om det. En relativt diffus avbildning i färg har jag också fått fram. Vi får väl utgå ifrån att själva musiken, notinlagan, är identisk med Arthur O'Learys verk från 1862.

Den amerikanska versionen har fått ett eget omslag. Det har publicerats av Oliver Ditson & Co. i Boston och framställts på John H. Buffords litografiska tryckeri i samma stad. På omslaget avbildas 43 facsimiler i de rätta färgerna. "They are quite correct in their general appearance and some are representations of very rare stamps [...]. The music is of a pleasing character, being spirited and lively". (De liknar i stort sett originalen och några återger mycket sällsynta frimärken. Musiken har en behaglig karaktär, käck och livlig).

Märkesbilderna är disponerade med sju i bredd på sex rader liksom på den första, brittiska, Stamp Galop. Men här har man också petat in en så kallad kaptriangel längst upp, direkt under notbladets titel. Det är ett trekantigt frimärke från Godahoppsudden.

Dessa främmande och annorlunda for-

O'Learys *The Stamp Galop*
kom 1864 ut i en amerikansk version.

An American version of O'Leary's *The Stamp Galop*
was published in 1864.

made frimärken var de första på den afrikanska kontinenten då utgivningen inleddes 1853. De väckte förtjusning bland västerlandets frimärkssamlare skolbarn. Kaptriangelarna förde med sig en exotisk fläkt från avlägsna länder bortom haven: av giraffer, guld och diamanter. Men det morrades också lite: frimärkena var på grund av sin form svåra att ordna i prydliga syträdsbuntar.

The Stamp Galop från Boston innehöll tre frimärksimitationer från USA. Det är säkert ingen slump – en tid efter utgivningen av nothäftet infördes en lag i landet som förbjöd återgivandet i färg och naturlig storlek av ostämplade frimärken och sedlar.

Den amerikanska hållningen till frimärksreproduktioner har gradvis mjukats upp något. Men det här är fortfarande allvarliga saker; förändringar i lagen ska under tecknas av presidenten själv. En tillåtelse att, med vissa förbehåll, återge frimärken på svart-vita bilder godkändes av Franklin D. Roosevelt i februari 1938. Trettio år senare, i juni 1968, accepterade president Lyndon B.

Johnson ett tillägg som medgav frimärksbilder också i färg. Detta under förutsättning att bilderna återgav originalmärkena antingen mycket mindre eller väsentligt större än de verkligen är. Den regeln gäller än i dag.

Frimärken och fotboll fyller fritid

Kring mitten av 1800-talet inleddes i England en process som fick mycket stor betydelse för de miljontals människor som berördes. *The Factory Act* lagstiftade 1850 om ett slut för arbetet i textilfabrikerna klockan 14 på lördagseftermiddagarna för kvinnor och barn. Gradvis begränsades arbetstiden för en stor del av landets vuxna befolkning till 10 timmar per dag. Det blev en lättnad från en tidigare orimligt hög nivå. En traditionell arbetsvecka inom industrin hade omfattat 70 timmar. Vid 1860-talets början hade den minskat till 55 timmar för flertalet. Det hade uppstått något som liknade fritid. Åtskilliga britter fick en smula tid och ork för aktiviteter utöver de allra mest nödvändiga.

Det finns en del intressanta förbindelser mellan ordnat frimärkssamlande och tillkomsten av organiserad fotboll i vår mening. Den 26 oktober 1863 bildade representeranter för elva klubbar *The Football Association* i London. En första strävan var att enas om ett gemensamt regelverk. Man ville rensa upp i den vildvuxna regelflora som dittills försvårat ett matchutbyte klubbar emellan. Samtidigt kulminerade den stora frimärksyran i Europa.

Både för fotbollen och filatelin tog det tid att slå igenom i Sverige. Det dröjde i praktiken ett kvarts sekel. Industrialiseringen kom igång senare här än i Storbritannien. Och kulturella influenser kom oftare från Tyskland än från England. I Danmark gick det mycket snabbare. Redan 1878 hade man en *Football Club* i Köpenhamn. I den danska huvudstaden kom också mycket tidigt en renodlad frimärkstidning ut. *Nordisk Frimærketidende* blev kortlivad, den fanns mellan 1867 och 1868. Den är ändå en intressant pionjär i vår del av världen. Det skulle ta tjugo år innan en svensk motsvarighet

kom ut.

I Sverige var man senfärdigare men den tidsmässiga kopplingen mellan frimärken och fotboll fanns också här. I Göteborg, med sina traditionellt nära kontakter med England, bildades den första frimärksföreningen kallad Frimärkssamlare-Föreningen i Göteborg och den första fotbollsklubben, Örgryte IS, praktiskt taget samtidigt 1886 respektive 1887. Grundstommen i ÖIS utgjordes av invandrade skotska arbetare. De flesta arbetade på Göteborgs gardinfabrik. Laget var under lång tid närmast oslagbart på nationell nivå.

Expositionssommar

Tidningen *Dagens Nyheter* hade kommit ut med sitt startnummer dagen före julafton 1864. Knappt två år senare, sommaren 1866, hade den nått en upplaga på 7.000 ex. Det var en respektabel siffra för en daglig tidning på den tiden. Illustrationer förekom i princip inte alls under de första åren. Det är bara i annonserna som enstaka vinjetbilder dyker upp. I övrigt är det text som gäller.

Det fanns mycket att skriva om. Den första Skandinaviska konst- och industriutställningen, Expositionen, öppnade i Kungsträdgården i Stockholm den 15 juni 1866. Samma dag invigdes det nybyggda Nationalmuseum.

Men allt var inte sorglöst glam inför midsommaren. Trots att den 21 juni 1866 var en varm och vacker torsdag anar vi att en rysning som av frossa fick läsaren av *Dagens Nyheter* att skaka till. Redan på första sidan fanns nämligen en notis – oansenlig men hotfull: "Falska frimärken af 12 och 50 öres valör hafva i hufvudstaden förekommit. Poststyrelsen har anmält förhållandet till polisen."

Sedan hölls stockholmarna på sträckbänken. Inget läckte ut i ärendet under fem veckor. Men i ett slag, i *Dagens Nyheter* 23 juli 1866, meddelas alla detaljer i detta attentat mot Kongl. Postverket.

Artikeln är ordrik och yvig i tidens anda. Den har en äkta tidsfärg och berättar om något då mycket ovanligt – användning av

af falska frimärken af 12 och 50 öres valör hafva i hufvudstaden förekommit. Poststyrelsen har anmält förhållandet till polisen.

Notis om falska frimärken i Stockholm från *Dagens Nyheter* den 21 juni 1866.

News item in the Swedish daily *Dagens Nyheter* on 21st June 1866 about forged stamps in Stockholm.

falska frimärken till skada för Postverket. Den fullständiga texten följer här. Jag har endast, för att vinna ökad läsbarhet, delat upp det ursprungliga massiva textblocket i kortare stycken:

"Falska frimärken

För någon tid sedan omnämnde vi att generalpoststyrelsen anmält till öfverståthållarembetet för polisärender, det falska frimärken å 12 och 50 öre voro i omlopp och att de fullkomligt liknade frimärkestämplarna å sagda valörer, som finnes bland andra sådana, tryckta å ett musikhäfte med titel: Frimärke-Polka för Piano.

I anledning häraf och sedan upplyst blifvit, att nämnda musikhäfte var tryckt å Lund-qvistska nottryckeriet härstädes, blef föreståndaren för tryckeriet, hr Nystedt, kallad till poliskammaren för att i saken höras. Han uppgaf, att sagda musikhäfte redan trycktes för tre år sedan, samt att stenarne till frimärkestämplarna därå väl funnes kvar, men att de ständigt varit inlåsta, så att några särskildta aftryck af dem omöjligen kunnat tagas; hr Nystedt önskade slutligen få se några exemplar af de falska frimärkena för att kunna yttra sig huruvida de vore efter de för frimärkepolkan begagnade stenarne eller ej, och för den skull anmodades generalpoststyrelsen att till poliskammaren inlemna sådana.

Sedan ett falskt frimärke å 50 öres valör nu från poststyrelsen inkommit, var herr Nystedt i fredags åter uppkallad, för att afgifva nämnda yttrande; och fann han då det företedda frimärket vara efter de till musikhäftet nyttjade stämplarna, men, upprepar sin förra gången gjorda försäkran att ingen kunnat åtkomma tryckeristena, sade han sig tro, att frimärket blifvit utklypt ur något

af de vid polkans utgifvande kringskickade annonseringsbladen, hvilka endast innehållit sjelfva titeln med de dervid anbringade frimärkestämplarne. Hr Nystedt förband sig derefter att genast afslipa de farliga och olämpliga ritningarne å de litografiska stearne.

Det från generalpoststyrelsen aflåtna falska frimärket finnes å kuvertet till ett bref, som var adresserad till ett fruntimmer i Hamburg, och hvilket bref blifvit den 11 sistlidne maj afskickadt ifrån Carlskrona till Kristianstad med postdiligensens breflåda. Vid i anledning deraf, på begäran af poststyrelsen, hållet polisförhör i förstnämnda stad har det upplysts, att frimärket blifvit redan i början af detta år, såsom liqvad för utlagt porto, dit afsänt från Filipstad."

Frimärke-Polkan slår till

Den här märkliga förfalskningshistorien inleddes tre år tidigare, 1863. Då utgavs ett nothäfte, "Frimärke-Polka för piano", på Elkan & Schildknechts förlag. Adressen var Fredsgatan 17 i Stockholm.

Elkan och Schildknecht var ett av 1800-talets stora svenska musikförlag. Det hade startats 1859 av Nathan Elkan och Albert Schildknecht. Båda hade lärt sig yrket av musikförläggaren Abraham Hirsch i Stockholm. Nathan Elkan, som var gift med författarinnan Sophie Elkan, avled 1879 och firman sköttes därefter av Schildknecht ensam. År 1913 införlivades firman med Lundquists musikförlag.

Oftare än den tidigare omnämnda galoppen dansas polkan ännu idag. I Nordisk Familjebok (3 uppl. 1943) beskrivs den så här: "Polka [...] dans i 2/4 takt, utbildad i Böhmen och på 1840-talet spridd över hela Europa. [...] Polka dansas livligt men ej hastigt, i början med flera turer, nu blott med enkelt fotombyte."

Frimärke-Polkans upphovsman var kompositören Johann Valentin Hamm från Bayern. Han var född i Winterhausen 1811. Hamm var verksam som konsertmästare och musikdirektör i det näraliggande Würzburg. Han avled 1875.

Omslaget på nothäftet återger 42 färgstarka frimärken – med varierande grad av trohet mot originalen. Dispositionen med sju märken i bredd på sex rader är identiskt med utformningen av The Stamp Galop som kommit ut några månader tidigare. Men det finns också intressanta skillnader. Det engelska nothäftet – som dock var tryckt i Tyskland – avbildade (med ett undantag) sinsemellan helt olika frimärken.

En norsk historia

Frimärke-Polkans omslag har viss internationell karaktär, här finns en del europeiska och ett par amerikanska frimärken. Men det nordiska inslaget är betydande: tolv är svenska (fyra olika som vardera återkommer tre gånger). Dessutom finns ett norskt frimärke 8 skilling i tre olika färger liksom ett danskt 2 skilling, likaledes i tre olika färger. Sålunda är 18 av de 42 frimärksbilderna, mer eller mindre framgångsrikt, hämtade från den skandinaviska filatelin. Uppenbarligen fokuserar förlaget sig på den svenska och broderfolkliga marknaden.

De norska frimärkena i valören 8 skilling har en del tokroliga inslag. Ett är rött, ett är blått och det tredje är grönt. Formen är i allt väsentligt hämtad från stockholmstryckaren P. A. Nymans norska Oscar I-frimärken från 1856. Den serien omfattade fyra valörer; 8 skilling var den högsta. Märket trycktes i en nyans som vanligen är lilaröd, "vinröd". Med lite god vilja motsvaras färgen av den på nothäftets sjunde och sista frimärke på översta raden. Ett Oscar I-frimärke i blå färg gavs också ut men det gällde då valören 4 skilling. Något grönt märke ingick överhuvudtaget inte i denna Nordens första utgåva med porträttfrimärken.

Det största kruxet är emellertid att kungen som pryder nothäftets norska frimärken inte alls är Oscar I utan snarast dennes äldste son. Oscar I hade avlidit 1859 och konstnären bakom Frimärke-Polkan har helt sonika ersatt honom med den nye regenten, Karl XV. Det är frestande att tro att vår anonyme konstnär rakt av har lånat profilbilden av den nye monarken från vad som

Frimärke-Polka för Piano

af
J. V. HAMM.

178.

STOCKHOLM
Elkan & Schildknecht.
Fredsgatan N: 17.

Lösen 75 öre

Frimärke-Polka. Komposition av J. V. Hamm, utgiven i Stockholm 1863.
Stamp Polka. Composition by J. V. Hamm, published in Stockholm in 1863.

Ett reguljärt norskt frimärke och ett provmärke med Karl XV.
Tillsammans gav de upphov till nothäftets hybridmärke längst till höger.

A regular Norwegian stamp and a proof with King Karl XV.
Together, they gave rise to the hybrid stamp to the far right on the sheet music cover.

brukar kallas Bukowskis förslagsmärken. Även dessa tecknades och graverades av Pehr Axel Nyman i samarbete med sonen, Carl Axel. De framställdes 1861 vid en tidpunkt då den svenska Poststyrelsen planerade att införa en ny frimärkstyp. Av olika skäl, bl.a. avsaknaden av tydlig valörangivelse, blev dessa förslagsmärken aldrig antagna som officiella frimärken.

Ytterst har de norska frimärkena med Oscar I:s bild och Nymans förslagsmärkena med Karl XV:s skapats med mynt som direkta förebilder. Det var mycket vanligt på den tiden. Vi möter i båda fallen kungabilder som är identiska med dem som finns på kopparmynten i slutet av 1850-talet och i början av 1860-talet. Snarlika profilporträtt fanns också på riksdaler och dukater och senare kronor men här blickar regenterna åt höger.

När det kom till kritan blev den ståtliga och folkkäre Karl XV aldrig upphöjd till frimärksmotiv vare sig i Sverige eller i Norge. Detta trots att han satt på tronen under relativt lång tid, från 1859 fram till sin död den 18 september 1872. Kanske berodde det på namnförbistringen. De vrånga norrmännen tillämpade sin egen regentlängd; där fick han heta Karl IV.

Vapenmärkligt

Frimärke-Polkan återger fyra svenska frimärken. Dessa dyker således upp på vardera tre olika platser. Som modeller har använts vapenserien från 1858 med tre av dess valö-

rer; 5, 12 och 50 öre. Vidare uppträder ett – mycket självsvådigt tolkat – brunt, valörlöst frimärke. Detta är en pastisch på det frimärke som i katalogerna kallas "Provisoriskt frimärke i lokalmärkestyp (3 öre)". Det är ett frimärke i liggande, rektangulärt format. På nothäftet har det tänjts ut på höjden och står på högkant som de övriga märkesbilderna.

Det bruna, valörlösa frimärket har sålunda här fått ett djärvt nyskapande utseende. Det var för övrigt ett färskt frimärke när det utgjorde förlaga till nothäftesbilden. Det hade kommit ut den 1 januari 1862. I urklippt skick skulle det knappast kunna duperas någon.

Däremot är de tre märkesbilderna som efterliknar vapenfrimärken aningen lömska. Vad gäller färg och form följer de rätt väl originalen – bortsett från, naturligtvis, att de helt saknar perforering. Originalfrimärkenas bottenmönster i "konstsvarfning",

Detalj från Frimärke-Polkan.

"Frimärke för lokalbref" och det autentiska frimärket.

Detail from the Stamp Polka:

"Stamp for local letters" as well as the genuine stamp.

Detalj från Frimärke-Polkan:
"Femti öre" vapentyp och frimärket av samma valör.

Detail from Frimärke-Polkan:
"Femti öre" (50 öre) Coat of Arms type and the
genuine stamp "Femtio öre" of the same value.

guillochering, har reducerats till ett tätt rutverk och de övre hörnens valörsiffror felas i två fall av tre. Likväl, i brådska och svag belysning, skulle de nog kunna passera som reguljära frimärken. Alldeles särskilt om de användes på försändelser tillsammans med

äka frimärken. Den högsta valören, "femti öre", måste ha frestat till otillåtet nyttjande. Det var, som man säger, mycket pengar på den tiden.

Tyvärr är skaparen av detta intressanta nothäfte anonym. Det gäller också flertalet skickliga medbröder och -systrar på de litografiska tryckerierna runt om i världen. Det är möjligt att fortsatta efterforskningar i arkiv och bibliotek en vacker dag ska ge klarhet om upphovsmannens identitet.

Tyskt original

Frimärke-Polkan kom i början av 1863 också ut i Tyskland. Den är bl.a. omnämnd i *Magazin für Briefmarken-Sammler* nr. 1 den 1 maj 1863 och den är belagd, flera år senare, i *Nordisk Frimærketidende* nr. 10 den 31 maj 1868. I den tyska tidningen anges C. F. W. Siegel i Leipzig som förläggare.

Det är högst troligt att omslaget för den

Tidsbild 1863. Det gamla och nya Sverige levde sida vid sida.
Konstnären Nils Andersson (1817-1865) har fångat tåget då det passerar en viadukt vid Saltskog nära Södertälje.

Period picture from 1863. The old and new Sweden lived side by side.
The artist Nils Andersson has caught the train as it passes a viaduct at Saltskog near Södertälje.

kontinentala marknaden visade ett annat frimärksurval än det svenska. Jag har själv aldrig sett detta häfte. Förmodligen var inte 18 av de 42 frimärksimitationerna, alltså närmare hälften, gestaltade efter nordiska förebilder.

Frimärkssamlarna på 1860-talet hade ofta en avspänd inställning till autencitet, äkthet. Det var ju närmast omöjligt att bedöma hur ett frimärke från ett avlägset land verkligen skulle se ut. Och någonstans i bakgrunden skymtade föreställningen att frimärkssamlandet var en lek för unga sinnen och en snart övergående modenöck.

Den respektingivande auktoriteten Alfred Moschkau (1848-1912) tillhörde dem som fastnade. Han blev filatelist för livet. Bland annat var han som mångårig redaktör för *Illustrierte Briefmarken-Zeitung* en energisk bekämpare av förfalskningar. På äldre dar berättade han förläget att han i de tidiga tonåren klippte märken ur J. V. Hamms Briefmarken-Polka. I likhet med åtskilliga andra klistrade han obekymrat in dem i sina album.

Trender och traditioner

Intresset för att samla frimärken har skiftat genom åren. Det har emellanåt tagit sig nya och oväntade former. Först var det kvantitet som gällde. Det uråldriga insamlandet av frimärken, på 1840-talet, sköttes mest av kvinnor. Skolbarn utgjorde de främsta intressenterna på 1850-talet. På 1860-talet började dessutom allvarsamma herrar, mer eller mindre öppet, bekänna sig till den nya passionen.

Konjunkturerna inom filatelin har skiftat. Hela världen-samlandet kom i princip till korta efter första världskriget. Antalet nya frimärken, provisorier och påtryck med oklart ursprung blev helt enkelt övermåttigt.

Det är inte lätt att förutsäga hur trendigt, modernt, det är att vara frimärksintresserad om tio eller tjugo år. Som inom de flesta yttringar av mänsklig kultur växlar populariteten i nyckfulla perioder. I dag finns det ingen längre kvar som minns 1863 – frimärkssamlandets första glada och dansanta genombrottsår. Kommer framtidens synthare, hiphopare och hårdrockare att komponera – och virvla runt till – frimärksmusik?

Källor och litteratur

Aftonbladet.

26 juli 1851.

All the Year Round.

19 juli 1862.

Amrhein, Manfred,

Philatelic literature 1.

San Jose 1992.

Andersen, Hans Christian,

I Spanien.

København 1863.

Andersson, Bo,

Fotboll en utställning på Postmuseum.

Posttryttaren 1992.

Brühl, Carlrichard,

Geschichte der Philatelie, 1-2.

Hildesheim 1985-1986.

Le Collectionneur de Timbres-postes.

15 november 1864.

Dagens Nyheter.

21 juni & 23 juli 1866.

Fabre, Maurice,

Ord, bild och massmedia.

Stockholm 1965.

Frimärke-Polka

av Johann Valentin Hamm (nothäfte).

Stockholm [1863].

Jönsson, Åke,

Fotboll: hur världens största sport växte fram.

Lund 2006.

Lindgren, Erik,

Glimtar från det svenska postkontoret i
Hamburg.

Postryttaren 2002.

Luft-Ballon-Galopp

av N. E. Södergren (nothäfte).
Stockholm 1852.

Magazin für Briefmarken-Sammler.

nr. 1, 1 maj 1863.

Melville, Fred J.,

The Mayfair Find of Rare Stamps.
London 1925.

Nordisk familjebok.

(3 uppl.).

Malmö 1923-1937.

Nordisk Frimærketidende.

nr. 5, 20 december 1867; nr. 10, 31 maj 1868.

(Samsioe, Gustaf),

Hvad är philatelie?

Postala Notiser nr. 6, 17 februari 1877.

Skreien, Norvall,

Grieg rapsodi.

Bergen 2003.

Spezial-Katalog und Handbuch

über die Briefmarken

der Schweizerischen Eidgenossenschaft.

III.

Bern 1924.

Stamp Collectors Magazine.

nr. 1, 1 februari 1863.

The Stamp Galop

av Arthur O'Leary (nothäfte).

London [1862].

The Stamp Galop

av Arthur O'Leary (nothäfte).

Boston [1864].

Svenskt musiktryck:

Utställningskatalog, Kungl. biblioteket.

Stockholm 1999.

Sylwan, Björn,

Världens äldsta frimärkssamling?:

om Olof Arborelius och de första samlarna.

Postryttaren 1999.

Sylwan, Björn,

Frimärkstryckaren som flög i luften:

Pehr Ambjörn Sparres höjdpunkter och
vågdalar.

Postryttaren 2001.

Sylwan, Björn,

P. Ambjörn Sparre.

Svenskt biografiskt lexikon, 32.

Stockholm 2006.

Söderberg, Rolf,

Stockholmsgryning: en fotografisk

vandring på Karl XV:s tid.

Stockholm 1986.

Music in Philately.

www.apfelbauminc.com/library/Music.htm

**U.S. Postage Stamps, Foreign Postage Stamps
and Revenue Stamps.**

www.secretservice.gov

Stamp Music. Some Old Sheet Music and Early Stamp Collecting

The world of music is an area of early philatelic research that has rarely attracted attention. Sheet music from the 19th century is often interesting from a historical point of view. The covers can be detailed and multi-coloured works of art that tell the story of the period's latest advances: the locomotive, the telegraph, the bicycle and, occasionally, the stamp.

The Stamp Galop I, 1862

The oldest sheet music with covers clearly inspired by stamps appears at the beginning of the 1860s. The first one out is a galop for piano by Arthur O'Leary (1834-1919). He was an Irishman, born in Tralee in the south-westernmost part of the island. He later became a Professor of Piano at the Royal Academy of Music in London.

The "Stamp Galop" was published just in time for Christmas, on 10th December 1862. The music was reviewed in the very first issue of *Stamp Collectors Magazine* of 1st February 1863. The magazine is the oldest specialist magazine in the world with a reasonably long life.

Here two forms of human communication merge – music and letter-writing. The 42 stamps, seven lines of six stamps, come from many countries. However, most are depictions of European stamps from the 1850s. Generally, they are rectangular and vertical, but there are also square, many-sided or oval stamp pictures. One of the square stamps is the only Nordic stamp on the sheet music cover. This is a Danish 2 skilling with dotted background, issued in September 1855.

Otherwise, the stamp selection shows a considerable geographical spread. Even though the European stamps dominate, there are also depictions of stamps from the

USA, India and Australia. The Indian stamps include two copies of the two-coloured 4 annas stamp with a portrait of Queen Victoria. This was issued in October 1854 and is the only stamp on the sheet music cover that is shown more than once.

Certain stamps have been interpreted quite freely by the designer. The Italian portrait stamp on line three can probably not be found in the catalogues. However, it bears a remote resemblance to the Belgian so-called epaulettes from 1849. A later variety of these royal portraits with Leopold I can be seen in the bottom but one row. Here the heading is correct: Belgium.

Early Stamp Collecting

In the summer of 1862, two of the world's most widely read and admired authors had been surprised at the increasing popularity of stamp collecting. Charles Dickens (1812-1870) writes a long article "My Nephews's Collection" in his magazine *All the Year Round* of 19th July 1862. It is about a possibly fictitious nephew, Harry, and his collecting.

H.C. Andersen (1805-1875) mentions the increasing enthusiasm for collecting stamps in his travel report "I Spanien" (In Spain). The book is about events and experiences during the autumn of 1862. It was published in Copenhagen the following year. "There are boys who collect seals or stamps; they acquire books full of them."

Simple, hand-written catalogues circulated in France at the end of 1861. They had no illustrations at all and to begin with they listed no prices either. In the middle of the following year, the world's first album especially for stamp collectors was published in Paris. And in Liverpool, a short-lived magazine was published on 15th December 1862 – *The Monthly Advertiser*. It was the first maga-

zine in the world exclusively for stamp collectors. At the same time, *The Stamp Galop* was published.

Here was the musical prelude to 1863, a year that saw the first wide-spread stamp craze in the world. "Timbromania" or "stampology" was for a time all the rage with the public. The concept of "philately" (French: philatélie) had not yet been invented. It was introduced by Georges Herpin in the magazine *Le collectionneur de Timbres-poste* on 15th November 1864.

The Stamp Galop II, 1864

Sheet music containing *The Stamp Galop* was also published in the United States in 1864. Unfortunately, I have never seen the original. However, I have found some information about it on the Internet. I have also managed to produce a rather diffuse reproduction in colour.

The American version has a different cover. It was published by Oliver Ditson & Co. in Boston and produced at John H. Buford's lithographic print-works in the same town. The cover shows 43 facsimiles in the correct colours.

The stamp pictures are laid out in six rows with seven stamps in each row, similar to the first British *Stamp Galop*. But here, there has also been inserted a triangular stamp from the Cape of Good Hope, a so-called Cape triangle, at the very top, just below the title of the sheet music cover.

The *Stamp Galop* from Boston contained three stamp representations from the US and – this is certainly not a coincidence – shortly after the publication of the sheet music, a law was introduced in the country which prohibited reproduction in colour and actual size of unused stamps and banknotes.

The Stamp Polka

The following remarkable forgery story started in 1863. A music booklet was then published, *Frimärke-Polka* (*Stamp Polka*) for piano, by the publishers Elkan & Schild-

knecht in Stockholm. The composer of the *Stamp Polka* was Johann Valentin Hamm from Bavaria. He was born in Winterhausen in 1811. Hamm was the leader of an orchestra and musical director in the neighbouring Würzburg. He died in 1875.

The cover of the sheet music shows 42 colourful stamps – with varying degrees of fidelity to the originals. The layout, with six lines each containing seven stamps, is similar to the design of *The Stamp Galop* which had been published a few months earlier. But there are also interesting differences. The English sheet music – which, however, was printed in Germany – depicted (with one exception) completely different stamps.

The *Stamp Polka* shows four Swedish stamps. These each turn up in three different places. They have been modelled on the Coat of Arms series from 1858 using three values: 5, 12 and 50 öre. In addition, a brown stamp without value – very arbitrarily designed – is depicted. This is a pastiche of the stamp that the catalogues refer to as "Provisional stamp of local stamp type, 3 öre".

On the other hand, the three stamp pictures that imitate the Coat of Arms stamps are somewhat deceptive. The background guilloche pattern of the original stamps has been reduced to a close pattern of squares, and the upper top corner value indications are missing on two of the three stamps.

The *Stamp Polka* was published at the beginning of 1863, also in Germany. It was mentioned i.a. in *Magazin für Briefmarken-Sammler* No. 1 of 1st May 1863 and substantiated several years later in *Nordisk Frimærketidene* No. 10 of 31st May 1868. The German magazine gives the publisher as C.F.W. Siegel in Leipzig.

It is highly likely that the sheet music cover for the Continental market showed a different selection of stamps to the Swedish one. I have never seen this booklet myself, but is unlikely that as many as 18 out of the 42 stamp depictions would have been based on Nordic originals.